

## INTEGRATSIYALASHGAN DARSLARNI SAMARALI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY INTERFAOL METODLAR

**Shukurova Laziza Shokir qizi**

*Guliston davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi*

**Annotatsiya:** Maqolada integratsiyalashgan darslarni samarali loyihalashtirish va tashkil etishda zamonaviy interfaol metodlar hamda vizual modellarni qo'llashning didaktik ahamiyati yoritilgan. Integratsiyalashgan ta'lim jarayonida "Aqliy hujum", "INSERT", "BBB", "Keys-stadi", loyiha metodi, "Debat", "Fishbone", "SCAMPER", "Olti shlyapa", "Jigsaw" va STEAM topshiriqlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, diagrammalar, blok-sxemalar, infografikalar, vaqt chiziqlari, algoritmik modellar va konseptual sxemalarning fanlararo bog'lanishlarni ochib berish, tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish hamda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishdagi o'rni asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari interfaol metodlar va vizual modellarni uyg'un qo'llash integratsiyalashgan darslar samaradorligini oshirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, hamkorlikda ishlashi va amaliy muammolarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar:** integratsiyalashgan dars, interfaol metodlar, vizual modellar, kompetensiyaviy yondashuv.

Integratsiyalashgan darslarni samarali tashkil etishda zamonaviy interfaol metodlardan maqsadga muvofiq foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur metodlar o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilishi, hamkorlikda ishlashi hamda ijodiy yondashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirishda metodlarni tanlash o'quv maqsadi, fanlararo bog'liqlik va shakllantirilishi ko'zda tutilgan kompetensiyalarga mos ravishda amalga oshirilishi lozim.

Xususan, "Aqliy hujum" metodi o'quvchilarning mavjud bilimlarini faollashtirish, yangi g'oyalarni ilgari surish hamda muammoga turli nuqtayi nazardan yondashish imkonini yaratadi[10]. Ushbu metod integratsiyalashgan darslarning kirish bosqichida ayniqsa samarali bo'lib, o'quvchilarni mavzuga qiziqtirish va fanlararo bog'liqlikni anglashga xizmat qiladi.

"INSERT" metodi matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilarning o'z bilimlarini tahlil qilish, yangi ma'lumotlarni avvalgi bilimlari bilan taqqoslash va o'zlashtirish darajasini baholash imkonini beradi[12]. Mazkur metod o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, axborotni saralash hamda refleksiya

ko'nikmalarini shakllantiradi.

“BBB” (Bilaman – Bilishni xohlayman – Bildim) metodi esa o'quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlash, o'quv ehtiyojlarini belgilash va dars yakunida o'zlashtirilgan bilimlarni tahlil qilish imkonini yaratadi. Bu metod ta'lim jarayonining diagnostik va refleksiv bosqichlarini samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi.

Integratsiyalashgan darslarda “Keys-stadi” metodidan foydalanish o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlar asosida muammoni hal etishga yo'naltiradi. Keyslar fanlararo mazmunga ega bo'lgani sababli o'quvchilar nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash, dalillarni tahlil qilish va maqbul yechimlarni ishlab chiqish ko'nikmalarini egallaydilar.

Loyiha metodi integratsiyalashgan ta'limning eng samarali metodlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning uzoq muddatli ijodiy faoliyatini tashkil etishga xizmat qiladi. Loyiha ustida ishlash jarayonida turli fanlarga oid bilimlar yagona muammoni hal etishga yo'naltiriladi. Natijada o'quvchilarda tadqiqotchilik, axborot bilan ishlash, hamkorlikda faoliyat olib borish hamda natijalarni taqdim etish kompetensiyalari rivojlanadi.

“Debat” metodi o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, dalillash, o'z nuqtayi nazarini asoslab himoya qilish va boshqalarning fikriga hurmat bilan munosabatda bo'lish madaniyatini shakllantiradi[7]. Ayniqsa, ijtimoiy-gumanitar va tabiiy fanlar integratsiyasida muammoli masalalarni muhokama qilishda ushbu metod yuqori samaradorlikka ega.

“Fishbone” (baliq skeleti) metodi muammoning sabab va oqibatlarini tizimli ravishda tahlil qilish imkonini beradi. O'quvchilar muammoning asosiy sabablarini aniqlab, ularning o'zaro bog'liqligini grafik ko'rinishda ifodalaydilar. Bu esa analitik tafakkur va tizimli fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi[4].

Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda “SCAMPER” metodining ahamiyati katta. Mazkur metod mavjud g'oya yoki mahsulotni takomillashtirishning turli usullarini izlashga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantiradi. Integratsiyalashgan darslarda SCAMPER usuli yangi g'oyalarni ishlab chiqish va muqobil yechimlarni topishda samarali natija beradi[3].

“Olti shlyapa” metodi muammoni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish imkonini yaratadi. Ushbu metod orqali o'quvchilar hissiy, mantiqiy, tanqidiy, ijodiy va boshqaruv nuqtayi nazarlaridan fikr yuritishni o'rganadilar. Natijada qaror qabul qilish jarayoni yanada asosli va tizimli tus oladi.

“Jigsaw” (Pazl) metodi hamkorlikda o'qitish texnologiyalarining samarali shakllaridan biri bo'lib, unda har bir o'quvchi ma'lum bir mavzuni chuqur o'rganadi va keyinchalik uni guruh a'zolariga tushuntiradi. Bu metod o'quvchilarda mas'uliyat, kommunikativ kompetensiya va jamoada ishlash

ko'nikmalarini rivojlantiradi[2].

So'nggi yillarda integratsiyalashgan ta'limda STEAM topshiriqlari alohida o'rin egallamoqda. Fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san'at (Arts) va matematika (Mathematics) yo'nalishlarini uyg'unlashtiruvchi ushbu topshiriqlar o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lashga xizmat qiladi. STEAM yondashuvi muammoli vaziyatlarni hal etish, innovatsion mahsulot yaratish va XXI asr kompetensiyalarini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirishda interfaol metodlar bilan bir qatorda vizual modellarni qo'llash ham muhim didaktik vosita hisoblanadi[9]. Vizual modellar murakkab axborotni tizimli va tushunarli shaklda ifodalash, o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish hamda fanlararo bog'liqlikni yaqqol namoyon etishga yordam beradi.

Xususan, diagrammalar ma'lumotlar o'rtasidagi nisbat va bog'lanishlarni grafik shaklda ko'rsatishga xizmat qiladi. Blok-sxemalar esa jarayonlarning ketma-ketligi va algoritmini aniq tasvirlab, o'quvchilarning tizimli fikrlashini rivojlantiradi. Infografikalar matn, rasm va grafik elementlarni uyg'unlashtirish orqali katta hajmdagi axborotni ixcham va tushunarli tarzda taqdim etadi[5].

Shuningdek, vaqt chiziqlari tarixiy voqealar, ilmiy kashfiyotlar yoki muayyan jarayonlarning izchilligini ko'rsatishda samarali vosita hisoblanadi. Algoritmik modellar o'quvchilarga muammoni bosqichma-bosqich hal qilish yo'llarini anglash imkonini bersa, konseptual sxemalar asosiy tushunchalar va ular o'rtasidagi mantiqiy bog'lanishlarni tizimli ravishda ifodalashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, integratsiyalashgan darslarni loyihalashtirishda zamonaviy interfaol metodlar hamda vizual modellarni uyg'un qo'llash ta'lim samaradorligini oshiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning bilimlarni yaxlit tizim sifatida o'zlashtirishiga, fanlararo bog'lanishlarni anglashiga, tanqidiy va ijodiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishiga hamda amaliy muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada kompetensiyaviy yondashuv talablariga mos, zamonaviy va innovatsion ta'lim muhiti vujudga keladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/1719>
2. Atenov J.D. The Concept of Methodological Preparedness of Future Teachers. International Multi Disciplinary Journal for Research&Development. ISSN 2394-6334 Impact factor: 8.854 Volume 13, issue 03(2026). Pg-393-397.
3. <https://www.ijmrd.in/index.php/imjrd/article/view/5318>

4. Atenov J.D. Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 2026-yil 16-mart №(3)2-son. 170-173-betlar.
5. Ibroximovna, M. N. (2022). Ijodiy tafakkurda til, so'z va nutq birligi. Science and innovation, 1(Special Issue 2), 636-641.
6. Ibroximovna, M. N. (2025). Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy tafakkurini shakllantirishning ijtimoiy asoslari. Eurasian Journal of Academic Research, 5(10), 22-32.
7. Maktabgacha va Maktab Talimi Jurnal. (2022). STEAM pedagogikasi va pedagogik tayyorgarlik masalalari. Retrieved March 15, 2026, from <https://maktabgacha-va-maktab-talimiJurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/345>
8. Mamaraximova, N. (2022). Alisher Navoiy asarlarida nutq va tafakkur masalalari. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (4).
9. Mamaraximova, N. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq o'stirish orqali ijodiy tafakkurni shakllantirish. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (4).
10. Mamaraximova, N. (2022). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy tafakkurini o'stirish masalalari. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (4).
11. Mamaraximova, N. (2022). Ijodiy tafakkurda nutqning ahamiyati. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (4).
12. Mamaraximova, N. (2022). Nutq inson tafakkurining asosiy mexanizmi. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (4). Times of India. (2023, May 15). Trainee teachers lack practical skills, reveals study. Retrieved March 15, 2026, from
13. <https://timesofindia.indiatimes.com/city/hyderabad/trainee-teachers-lack-practical-skills-reveals-study/articleshow/123738900.cms>